

**III.**  
**PAPA PIO XII.**

**RADIO-PORUKA**

**ŠTO JU JE PIO XII. UPUTIO, NA BLAGDAN DUHOVA,  
DNE 1. LIPNJA 1941. GODINE, CIJELOM SVIJETU  
PRIGODOM PEDESETE OBLJETNICE «RERUM NOVARUM»  
PAPE LAVA XIII.**

**UVOD**

Blagdan Duhova, slavni rođendan Kristove Crkve, nama je, ljubljene sinovi cijeloga svijeta, drag i prikladan poziv, pun uzvišena poticaja, da vam usred teškoća i sukoba današnjeg vremena uputimo poruku ljubavi, ohrabrenja i utjehe. Govorimo vam u času kad su sve energije i fizičke i intelektualne snage sve većeg dijela čovječanstva nalaze, u do sada nepoznatoj mjeri i strasti, pod željeznim nesmiljenim zakonom rata. A s drugih radio-antena šire se glasovi puni ogorčenosti, žučljivosti, razdora i borbe.

No antene Vatikanskog brežuljka, zemlje koju su mučeništvo i grob prvoga Petra posvetili da bude pravo središte Radosne vijesti i njezina blagotvornog širenja po svijetu, ne mogu a da ne prenose riječi koje je nadahnuo i oblikovao Duh Tješitelj u onoj propovijedi koja je na usta Petrova na dan prve Pedesetnice odjeknula i potresla Jeruzalem. To je duh žarke apostolske ljubavi, duh koji ne pozna življe želje i svetije radosti negoli da privede sve, prijatelje i neprijatelje, do podnožja Golgotskog križa, do groba proslavljenoga Sina Božjega i Otkupitelja ljudskog roda, da sve uvjeri, da se samo u njemu, u istini što ju je on naviještao, u ljubavi koju je on, svima čineći dobro i liječeći sve, dokazao i živio, sve dok nije samoga sebe žrtvovao za život svijeta, može naći pravo spasenje i trajna sreća za pojedince i narode.

U ovaj čas, tako pun događaja što su u moći božanskog nauma koji upravlja poviješću naroda i bdije nad Crkvom, radosni smo i osjećamo duboko zadovoljstvo, što vam, dragi sinovi, možemo upraviti svoj glas zajedničkog Oca, i što vas možemo pozvati na kratak sveopći katolički sastanak da, u vezama mira, možete iskusiti slast »jednog srca i jedne

duše«,<sup>1</sup> koja je pod utjecajem Božjega Duha na blagdan Pedesetnice učvrstila jeruzalemsku zajednicu. Koliko više ratom prouzročene prilike u mnogim slučajevima otežavaju neposrednu i živu vezu između Vrhovnog Pastira i njegova stada, toliko većim zadovoljstvom pozdravljamo vrlo brzi most sjedinjenja što ga domišljati duh našega vremena u tren oka baca preko etera i spaja svaki kut zemlje preko mora, bregova i kontinenta. To što je za mnoge oružje borbe za nas se pretvara u providnosno oruđe djelotvorna i miroljubiva apostolata koji ostvaruje i naglašava u novom značenju riječ Svetoga pisma: »*Po zemlji razliježe se jeka, riječi sve do nakraj svijeta sežu*«. <sup>2</sup> Izgleda da se ponavlja veliko čudo Pedesetnice, kad su različiti narodi tuđih krajeva i drugih jezika, sabrani u Jeruzalemu, u svojem jeziku slušali glas Petra i Apostola. Iskrenom se radošću služimo danas tim divnim sredstvom da svratimo pažnju katoličkoga svijeta na obljetnicu koja zaslužuje da se zlatnim slovima upiše u povijest Crkve, tj. na pedesetu obljetnicu temeljne socijalne enciklike *Rerum novarum*, objavljene dne 15. svibnja 1891.

### **Nadležnost Crkve u socijalnom pitanju**

Lav XIII. upravio je svijetu svoju poruku duboko uvjeren da Crkvi pripada ne samo pravo, nego i da joj je dužnost proglasiti autoritativnu riječ o socijalnim pitanjima. Ne zato što je namjeravao postaviti norme čisto praktične, rekli bismo, tehničke strane društvenog poretka. On je naime dobro znao i bilo mu je jasno - a naš Prethodnik blage uspomene Pio XI. je to izjavio upravo prije 10 godina u svojoj komemorativnoj enciklici *Quadragesimo anno* - da Crkva ne prisvaja sebi takve zadaće. Zdravom i odgovornom razvoju svih fizičkih i duhovnih snaga pojedinaca i njihovim slobodnim organizacijama otvara se u općem okviru rada najšire polje mnogostrukog djelovanja, gdje javna vlast posreduje svojim djelovanjem koje upotpunjuje i sređuje, najprije pomoću mjesnih i staleških udruženja, a najposlije snagom same države koje najviši moralni i društveni autoritet ima važnu dužnost da predusretne smetnje privredne ravnoteže koje proizlaze iz mnogostrukosti i iz sukoba takmičarskih egoizama pojedinaca i zajednica.

Naprotiv, neosporna je nadležnost Crkve na onoj strani društvenog poretka gdje on dodiruje i prelazi na čudoredno područje, tj. da li su temelji postavljena društvenog poretka u skladu s nepromjenljivim redom što ga je Bog Stvoritelj i Otkupitelj objavio preko naravnog prava i objave. To je dvostruka objava na kolu se Lav XIII. poziva u svojoj enciklici. I s pravom, jer odredbe naravnog prava i istine objave proistječu iz istog božanskog izvora

---

<sup>1</sup> Usp. Dj 4, 32.

različitim putem, kao dva rukavca vode, ne protivna nego podudarna. A i zato što Crkva, čuvarica kršćanskog nadnaravnog reda u koji se slijeva i narav i milost, ima dužnost odgajati savjesti, pa i savjesti onih koji su pozvani da nađu rješenja za probleme i dužnosti što ih postavlja društveni život. O tome da li je oblik dan društvu u skladu ili ne s božanskim zakonima, ovisi i prodire dobro odnosno zlo u duše, to jest, da li ljudi, pozvani svi da budu oživljeni Kristovom milošću, u zemaljskim zbivanjima svoga života, udišu zdrav i životvorni dah istine i čudoredne kreposti, ili bolesnu i često smrtonosnu klicu zablude i pokvarenosti. Kako bi pred tim razmišljanjima i predviđanjima bilo dopušteno da Crkva, tako ljubezna majka i zabrinuta za dobro svoje djece, ostane ravnodušan promatrač njihovih opasnosti? Da šuti i da se pravi kao da ne vidi i ne razmišlja o socijalnim prilikama koje, htjeli mi to ili ne, otežavaju i praktično onemogućavaju kršćanski život uređen prema zakonima Vrhovnog Zakonodavca?

Svjestan svoje vrlo teške odgovornosti, Lav XIII. je, upućujući svijetu svoju encikliku, pokazao kršćanskoj savjesti zablude materijalističkog socijalizma i pogubne posljedice ekonomskog liberalizma, koji često nije bio svjestan socijalnih dužnosti, ili ih je zaboravio, odnosno prezreo. Lav XIII. je učiteljskom jasnoćom i divnom točnošću izložio prikladna i shodna načela koja će - postupno i mirno - poboljšavati materijalne i duhovne prilike radnika.

Pa ako nas, dragi sinovi, danas, poslije pedeset godina kako je objavljena enciklika, zapitate kako i koliko je ona uspješno odgovorila na plemenite nakane, na misli bogate istinom i na blagotvorne upute, kako ih je zamislio i preporučio njihov autor, smatramo da vam moramo odgovoriti: upravo zato da iz dubine duše ponizno zahvalimo Svemogućem Bogu za dar što ga je, sada je tome pedeset godina, udijelio Crkvi tom enciklikom svoga namjesnika na zemlji i zato da mu zahvalimo za nadahnuća Duha Obnovitelja što ga je po njoj odonda sve više i više izlijevao na cijeli ljudski rod, odlučih smo da vam na svetkovinu Duhova upravimo svoju riječ.

### **Plodovi Lavove enciklike**

Već je naš Prethodnik Pio XI. pohvalio, u prvom dijelu svoje komemorativne enciklike, sjajnu žetvu kojom je *Rerum novarum* sazrela u plodno sjeme iz kojeg se razvio katolički društveni nauk, koji je sinovima Crkve, svećenicima i laicima, pružio smjernice i sredstva za društvenu obnovu bogatu plodovima. Tako su po njemu nikle na katoličkom polju brojne dobrotvorne ustanove i raznoliki centri uzajamne pomoći na vlastitu korist i na korist

---

<sup>2</sup> Ps 19, 5; Rim 10, 18.

bližnjega. Koliko su prirodnog i materijalnog blagostanja, koliko su duhovnih i nadnaravnih plodova dobili radnici i njihove obitelji od katoličkih udruženja! Kako se pokazao uspješnim i prikladnim potrebama doprinos sindikata i udruženja za zemljoradnički i srednji stalež, da im pomogne u nevoljama, da im osigura obranu i pravdu i na taj način da, ublažavajući strasti sačuva društveni mir od nereda.

I nije to bila sva korist. Enciklika *Rerum novarum*, prilazeći k puku kojega je zagrlila s poštovanjem i ljubavlju, prodrila je u srce i duše radničke klase i tu usadila kršćanske osjećaje i građansko dostojanstvo. To je postigla u tolikoj mjeri da se moć njezina aktivnog utjecaja tijekom godina tako snažno razvila i raširila da su njezine norme postale gotovo zajednička baština ljudske obitelji. Pa dok je država devetnaestog stoljeća pretjeranim uzdizanjem slobode smatrala svojom jedinom dužnošću da pravno zaštićuje slobodu, Lav XIII. ju je opomenuo da je njezina dužnost ujedno da se posveti socijalnim brigama promicanjem blagostanja svih svojih članova, naročito slabih i razbaštinjenih, opsežnom socijalnom politikom i stvaranjem prava na rad. Njezinu je pozivu odgovorio snažan odaziv. Stoga je istinska dužnost pravednosti da se prizna napredak što su ga građanske vlasti mnogih naroda pružile položaju radnika. Zato je dobro rečeno da je *Rerum novarum* postala »Magna Charta« kršćanske socijalne djelatnosti.

Međutim, odonda je prošlo pola stoljeća koje je ostavilo duboke brazde i žalosne klice u tlu naroda i društva. Pitanja koja su socijalne, a ponajviše ekonomske promjene i preokreti pružali pomnom ćudorednom ispitivanju poslije *Rerum novarum*, prodornom oštrinom je raspravio naš neposredni Prethodnik u enciklici *Quadragesimo anno*. Desetljeće nakon nje nije bilo manje bogato od prethodnih godina iznenađenjima u društvenom i gospodarskom životu. Ono je prelilo svoje nemirne i mutne vode u more rata koje može podići nepredvidive razorne valove za gospodarstvo i društvo.

Sada je vrlo teško odrediti i predvidjeti kakve će probleme i posebne zadaće, možda sasvim nove, brizi Crkve nametnuti društveni život poslije rata koji je uvukao u borbu tolike narode. Uza sve to, ako budućnost ima korijen u prošlosti, ako nam je iskustvo posljednjih godina učiteljica budućnosti, htjeli bismo se poslužiti današnjim spomenom da pružimo daljnje ćudoredne smjernice za tri temeljne vrednote socijalnog i gospodarskog života. A to ćemo učiniti nadahnuti istim duhom Lava XIII. obrazlažući njegove doista više nego pro-ročke poglede koji su predvidjeli društveni proces vremena u nastajanju. Te tri osnovne vrednote koje se međusobno isprepleću, učvršćuju i pomažu jesu: upotreba materijalnih dobara, rad, obitelj.

## Upotreba materijalnih dobara

Enciklika *Rerum novarum* izlaže načela o vlasništvu i uzdržavanju čovjeka, koja s vremenom nisu ništa izgubila od svoje prvotne vrijednosti i, danas nakon pedeset godina, ona imaju i produbljuju svoju životvornu plodnost. Mi smo svratili općenitu pažnju na njihovu srž u našoj enciklici *Sertum laetitiae* što smo je uputih biskupima Sjedinjenih Država Sjeverne Amerike. Ta srž sastoji se, kao što smo kazali, u tvrdnji neopozivog zahtjeva, »da dobra, koja je Bog stvorio za sve, podjednako pripadaju svima, prema načelima pravde i ljubavi«.

Svaki čovjek kao razumno biće ima od prirode temeljno pravo da upotrebljava materijalna zemaljska dobra, iako je čovječjoj volji i pravnim oblicima naroda prepušteno da u pojedinostima uređuje njegovu praktičnu primjenu. To individualno pravo ne mogu dokinuti ni u kojem slučaju ni druga sigurna i mirna prava na materijalna dobra. Bez sumnje, naravni red koji potječe od Boga zahtijeva i privatno vlasništvo i slobodnu međusobnu trgovinu dobara putem razmjene i darovanja, kao i raspoređujuću ulogu javne vlasti nad obadvije institucije. Ipak sve to ostaje prirodno naravnoj svrsi materijalnih dobara i ne može ostati neovisno od prvoga i temeljnoga prava što ga svima daje upotreba zemaljskih dobara; no radije treba poslužiti da omogući ostvarenje u skladu s tom svrhom. Samo se tako može postići da vlasništvo i upotreba materijalnih dobara donesu društvu plodan mir i životnu čvrstoću, a ne da stvore teške odnose, izvore borba i zavisti, prepuštene nemilosrdnoj igri sile i nemoći.

Urođeno pravo na upotrebu materijalnih dobara, time što je u tijesnoj vezi s dostojanstvom ljudske osobe i drugim njezinim pravima, pruža joj pomoću oblika što smo ih ranije spomenuli čvrstu materijalnu podlogu koja je od najveće važnosti da se čovjek uzdigne do ispunjenja svojih moralnih dužnosti. Zaštititi tog prava zajamčit će osobno dostojanstvo čovjeka i pomoći mu da vrši i zadovolji u ispravnoj slobodi onaj zbir stalnih obveza i odluka za koje je izravno odgovoran Stvoritelju. Čovjek ima doista sasvim osobnu dužnost da čuva i usavršuje svoj materijalni i duhovni život, da tako postigne vjerski i čudoredni cilj što ga je Bog odredio svim ljudima i dao im kao vrhovnu normu koja uvijek i u svakom slučaju obvezuje ispred svih drugih dužnosti.

Bitna je zadaća svake javne vlasti štititi nedirljivo područje prava ljudske osobe i olakšati vršenje njezinih dužnosti. Nije li to možda izvorni smisao općeg dobra što ga je država dužna promicati? Otuda slijedi da briga za takvo »opće dobro« ne zahtijeva tako proširenu vlast nad članovima zajednice da bi javnoj vlasti bilo dopušteno smanjiti opisane individualne djelatnosti, izravno odlučivati o početku ili (osim u slučaju zakonite kazne) svršetku ljudskog

života, na svoju ruku određivati njegov fizički, duhovni, vjerski i moralni razvoj protiv osobnih dužnosti i prava čovjeka i u tu svrhu ukinuti ili onemogućiti naravno pravo na materijalna dobra. Željete izvući tako široku vlast iz brige za opće dobro, značilo bi izvrnuti sam pojam općeg dobra i upasti u zabludu pa tvrditi da je izvorna svrha čovjeka na zemlji društvo, da je društvo samo sebi svrha i da čovjek nema drugog života koji ga čeka doli života koji prestaje ovdje na zemlji.

I narodno gospodarstvo, kao plod djelatnosti ljudi ujedinjenih u državnoj zajednici, ne teži prema nekoj drugoj svrsi nego da bez prekida osigurava materijalne uvjete u kojima se može potpuno razvijati individualni život građana. Gdje se to postigne, i to trajno, narod će biti u pravom smislu gospodarski bogat, jer se opće blagostanje i, dosljedno, osobno pravo svijuju na upotrebu zemaljskih dobara na takav način ostvaruje u skladu s namisli Stvoritelja.

Otuda ćete moći, dragi sinovi, lako spoznati, da se ekonomsko bogatstvo svakoga naroda ne sastoji upravo u obilju dobara mjenjenih pukim materijalnim računom njihove vrijednosti, nego u tome da takvo obilje znači i stvarno i uspješno daje materijalni temelj dostatan za prikladan osobni razvoj njegovih članova. Kada se ne bi ostvarila takva raspodjela dobara, ili bi se postigla samo nepotpuno, ne bi se postigao pravi cilj nacionalne ekonomije. Jer i koliko god bi postojalo obilje raspoloživih dobara, narod koji ne bi bio pozvan da ima udjela u njima, ne bi bio ekonomski bogat nego siromašan. No poduzmite da se ostvari takva pravedna i trajna raspodjela, vidjet ćete da će svaki narod, makar raspolagao i manjim dobrima, pomalo postati i biti ekonomski zdrav.

Smatramo osobito prikladnim da vam stavimo na razmišljanje te osnovne pojmove o bogatstvu i siromaštvu naroda danas kad postoji sklonost da se to bogatstvo i siromaštvo mjeri samo kvantitativnim mjerilima i kriterijima, bilo prostora bilo obilja dobara. A ako se pravilno prosudi svrha nacionalne ekonomije, onda će ta svrha postati svjetlo za državnike i narode i rasvijetlit će ih da krenu putem koji neće zahtijevati neprestane žrtve u dobrima i u krvi, nego će uroditi plodovima mira i sveopćeg blagostanja.

## **Rad**

Vi sami, ljubljani sinovi, shvaćate da je s upotrebom materijalnih dobara povezan i rad. *Rerum novarum* uči da ljudski rad ima dva svojstva: on je osoban i nužan. Osoban je, jer se obavlja korištenjem i izvršavanjem privatnih čovjekovih sposobnosti. Nužan je, jer se bez njega ne može pribaviti ono što je neophodno za život, a održavanje života je prirodna, teška, osobna dužnost. Osobnoj dužnosti rada što ga nameće sama priroda odgovara i slijedi

naravno pravo svakog pojedinca da radom osigura ono što je potrebno za vlastiti život, a i za život djece: tako je uzvišeno uređeno carstvo prirode da se sačuva čovjek. Ali zapamtite da takvu dužnost i pravo koje se odnosi na rad nameće i daje u prvom redu priroda, a ne društvo, kao da čovjek ne bi bio drugo nego jednostavni sluga i službenik zajednice. Odatle slijedi da dužnost organiziranja narodnog rada pripada prije svega samima neposredno zainteresiranima poslodavcima i radnicima. A ako kasnije oni ne bi izvršili svoje zadaće, ili to ne bi mogli zbog posebnih, izvanrednih slučajnosti, tada je država dužna intervenirati na tom području pri razdiobi i podjeli rada onako i onoliko koliko zahtijeva pravilno shvaćeno opće dobro.

U svakom slučaju, svaka zakonita i blagotvorna državna intervencija na području rada mora biti takva da čuva i poštuje njegov osobni značaj, bilo u načelu bilo, u granicama mogućega, ukoliko se odnosi na izvršenje. A to će se ispuniti ako državne odredbe ne ukidaju ili ne onemogućavaju izvršenje drugih jednako osobnih prava i dužnosti, kao što su prava na istinsko bogoštovlje, na ženidbu, pravo ženidbenih drugova, oca i majke, da provode ženidbeni i obiteljski život, pravo na razboritu slobodu u izboru staleža i na vršenje pravog poziva. To posljednje pravo, više nego ikoje, osobno je pravo ljudskog duha i uzvišeno, kad mu se pridruže viša i neophodna prava Boga i Crkve, kao što to biva kod izbora i obavljanja svećeničkog ili redovničkog zvanja.

## **Obitelj**

Prema učenju enciklike *Rerum novarum* sama je narav najuže povezala privatno vlasništvo sa životom ljudskog društva i s njegovom pravom civilizacijom, a na izvanredan način sa životom i razvojem obitelji. Ta je veza više nego jasna. Zar ne mora privatno vlasništvo osigurati ocu obitelji zdravu slobodu, potrebnu da može ispuniti dužnosti koje mu je Stvoritelj odredio, a odnose se na fizičko, duhovno i vjersko dobro obitelji?

U obitelji nalazi narod prirodni i plodni korijen svoje veličine i moći. Ako privatno vlasništvo ima zadaću da vodi k blagostanju obitelji, onda sve javne odredbe, pače i svi državni zakoni koji uređuju posjedovanje, moraju ne samo omogućiti i čuvati tu funkciju - funkciju u naravnom redu u nekom pogledu višu od svake druge - nego je uvijek trebaju usavršavati. Bilo bi doista neprirodno veličati onaj građanski napredak koji bi - ili zbog pretjeranih obveza ili zbog prečestih neposrednih upletanja - ispraznio smisao privatnog vlasništva, praktično oduzevši obitelji i njezinoj glavi slobodu da teže za ciljem što ga je Bog naznačio za usavršavanje obiteljskog života.

Po nauku enciklike *Rerum novarum* nijedno od dobara koja mogu biti predmetom

privatnog vlasništva nije više u skladu s prirodom od zemljišnog posjeda na kojem obitelj stanuje i od plodova kojeg se potpuno ili bar djelomično uzdržava. I u duhu je *Rerum novarum* tvrdnja da, u pravilu, samo ona stabilnost koja se osniva na vlastitom posjedu čini obitelj najsavršenijom i najplodnijom životnom stanicom društva, jer svojom proširenom vezom sjajno spaja sadašnje i buduće generacije. Ako je danas pomisao na životni prostor i stvaranje životnih prostora u središtu političkih i socijalnih nastojanja, ne bi li se moralo, možda prije svega drugoga, pomišljati na životni prostor obitelji, da je oslobodimo od sviju spona i uvjeta, koji ne dopuštaju ni da mašta o vlastitoj skromnoj kućici?

Naša planeta, s tolikim ogromnim oceanima, morima i jezerima, s tolikim gorama i ravnima pokrivenim vječnim snijegom, s velikim pustinjama i negostoljubivim neplodnim krajevima, ipak ne oskudijeva krajevima i životnim prostorima, koji su prepušteni hirovima prirodne vegetacije, a plodni su i prikladni za poljoprivredni rad čovjeka, za njegove potrebe i za civilizacijske djelatnosti; a više nego samo jedanput neizbježno pojedine obitelji sele iz mjesta u mjesto i traže drugdje svoju domovinu. Tada, prema nauku *Rerum novarum*, treba poštivati pravo obitelji na životni prostor. Gdje se to postigne, selilaštvo će postići svoj prirodni cilj, kako to često pokazuju iskustvo, želimo kazati, prikladniju razdiobu ljudi na zemaljskoj površini; prikladnu za kolonije poljodjelaca, na površini koju je Bog stvorio i priredio za potrebe sviju. Ako se obje strane, i ona koja dopušta napuštanje zavičaja, kao i ona koja prima useljenike, pošteno brinu da uklone sve što bi moglo spriječiti da se stvori i razvije pravo povjerenje među zemljom iseljenja i zemljom useljenja, imat će od toga koristiti svi koji sudjeluju kod takve promjene mjesta i osoba. Obitelj će dobiti zemlju koja će im biti domovina u pravom smislu riječi. Zemlje s gustim stanovništvom prorijedit će se i njihovi će narodi sebi stvoriti nove prijatelje u stranim zemljama. Države koje primaju useljenike steći će marljive građane. Tako i narodi koji daju kao i države koje primaju jednako se natječu, pridonose i povećavaju ljudsko blagostanje i napredak ljudske kulture.

To su, dragi sinovi, misli, načela i smjernice kojima mi već odsada želimo sudjelovati na budućoj organizaciji novoga poretka što ga svijet očekuje i želi da se rodi iz silnog vrenja sadašnje borbe i da u pravедnosti i miru smiri narode. Što nam preostaje nego da vas potaknemo, u duhu Lava XIII. i u smislu njegovih plemenitih poticaja i ciljeva, te nastavite i promičete djelo koje je prethodno pokoljenje vaše braće i sestara tako odvažno ustanovilo? Neka ne umukne i neka ne oslabi među vama ozbiljni glas dvaju Papa socijalnih enciklika koji vjernicima tako visoko pokazuje nadnaravni preporod čovječanstva moralnu dužnost da surađuju na uređenju društva, naročito ekonomskog života, potiče na djelo ne manje i one koji u tom životu sudjeluju, kao što i samu državu. Zar to nije, možda, sveta dužnost za



svakoga kršćanina? Neka vas, dragi sinovi, pritom ne plaše izvanjske teškoće i neka vas ne obeshrabri zapreka sve većeg širenja poganstva u javnom životu. Neka vas ne zavedu u zablude tvorci zabluda i neistinitih teorija, žalosne struje koje ne jačaju nego rastvaraju i kvare vjerski život, struje koje tvrde, budući da otkupljenje spada na red nadnaravne milosti i budući da je ono isključivo djelo Božje, da nije potrebna naša suradnja na zemlji. O bijedna li nepoznavanja Božjega djela! Govoreći da su mudri postadoše lude.<sup>3</sup> Kao da prvi učinak milosti nije jačanje naših iskrenih nastojanja da, kao pojedinci i članovi društva, izvršimo svaki dan Božje zapovijedi; kao da u svijesti Crkve već kroz dva tisućljeća ne živi i ne postoji smisao za zajedničku odgovornost svih za sve, što je poticalo i danas još potiče na heroizam ljubavi prema bližnjemu: monahe, poljodjelce, osloboditelje robova, liječnike, propovjednike vjere, civilizacije i znanja svim uzrastima i svim narodima, da stvore društvene uvjete koji su jedino kadri ostvariti i svima omogućiti život dostojan čovjeka i kršćanina. Ali vi, svjesni i uvjereni o tako svetoj odgovornosti, nikada niste u dubini svoje duše zadovoljni s onom općenitom javnom polovičnošću u kojoj obični ljudi mogu samo s herojskim činima kreposti izvršavati Božje zapovijedi koje su svagda i u svakom slučaju nepovredive.

Ako koji put nastane očit nerazmjer između nakane i ostvarenja, ako je bilo padova, uostalom, svojstvenih svakoj ljudskoj djelatnosti, ako su na prijedenu putu, ili onome kojim je trebalo prijeći, iskrsla različita shvaćanja, sve to ne smije uplašiti duha ili usporiti vaš korak, ili izazvati jadikovke odnosno pritužbe. I ne smije se zaboraviti utješna činjenica da je od nadahnute Papine poruke *Rerum novarum* proisteklo živo i bistro vrelo snažnog, iskrenog i nesebičnog socijalnog duha; vrelo koje će, ako ga je i danas pokrila lavina različitih i jačih događaja, sutra, kada se uklone ruševine ovalikog svjetskog orkana, i kad započne rad na obnovi novoga društvenog poretka, koji želimo i za koji molimo da bude dostojan Boga i čovjeka, to će vrelo ulijevati novi snažni poticaj i novi val procvata u punom cvatu ljudske kulture. Čuvajte plemenitu vatru bratskog socijalnog duha što ga je pred pola stoljeća upalila u srcima vaših otaca svijetla i sjajna baklja riječi Lava XIII. Nemojte dopustiti da joj uzmanjka hrane, niti da u bljesku vaših počasnih uspomena zamre. Ne dopustite da je istroši lijena, plašljiva i nemarna ravnodušnost prema najpotrebnijima i najsiromašnijima među vašom braćom, ili da je baci vihor protukršćanskog ili nekršćanskog duha u prah i blato. Njeguajte tu vatru, oživljujte je, podržavajte i širite. Nosite je svugdje odakle dopire do vas uzdah tuge, plač nevolje, krik boli. Potpirujte je uvijek iznova žarkom ljubavlju crpenom iz Srca Otkupitelja, kome je posvećen ovaj mjesec, što ga danas započinjemo. Idite tome

---

<sup>3</sup> Rim 1, 22.

božanskome, poniznome i krotkome Srcu, utočištu svake jakosti u umoru i teškoći rada. To je Srce onoga koji je, za svako iskreno i čisto djelo učinjeno u njegovo ime i u njegovu duhu, a na korist onih što trpe ili su u nevolji, ostavljenih od ovoga svijeta i razbaštinjenih svakog dobra i sreće, obećao vječnu nagradu koja usređuje: Vi blagoslovljeni od Oca mojega! Što ste učinili jednome od najmanjih, meni ste učinili!